

TRÍCH YẾU CÁC LUẬN ĐIỂM NGHIÊN CỨU

“THỀ KỶ TRĂM NGÀY”: NƯỚC MỸ DƯỚI QUYỀN LỰC THÔNG TRỊ CỦA TRUMP*

GS. STEVEN SIMON**

Tổng thống Mỹ được bầu theo nhiệm kỳ bốn năm, tối đa hai nhiệm kỳ. Việc ông D.Trump công khai nhắc đến nhiệm kỳ thứ ba có lẽ để gây sốc cho đối thủ và làm hài lòng cử tri, tuy nhiên giới quan sát sẽ không ngạc nhiên nếu ông thực sự tìm cách “lách” hoặc phớt lờ giới hạn nhiệm kỳ đã được hiến định từ 80 năm trước. Vì thế, sự thống trị của D.Trump trong chính trường Mỹ tối đa chỉ còn kéo dài 3 năm nữa. Theo một cách có lẽ chỉ Albert Einstein mới giải thích được, bởi Chính quyền Tổng thống D.Trump đã tìm ra cách thao túng “thuyết tương đối chính trị” để làm chậm thời gian. Ông tạo ảo giác này bằng cách ồ ạt ban hành sắc lệnh hành pháp và “yêu sách tổng tiền”, điều hành thủ đoạn ngang nhiên phi pháp, đảo ngược nguyên tắc chiến lược lâu đời, bác bỏ tri thức khoa học vững chắc, phủ nhận sự đồng thuận thế kỷ về vai trò tất yếu của nhà nước hành

chính. Tốc độ hành động của Chính quyền Tổng thống D.Trump có được nhờ Dự án 2025 từ Tổ chức nghiên cứu Heritage Foundation gồm hàng nghìn sáng kiến soạn sẵn thành sắc lệnh mẫu. Một tổng thống có thể tận dụng tối đa công cụ này, trừ khi bị tòa án hoặc quốc hội bác bỏ.

“Mỗi nhữ - Đối chác”

Tổng thống D.Trump hứa hẹn thịnh vượng cho mọi tầng lớp nhưng thực tế đưa Mỹ trở lại “Thời đại Mạ vàng” (Gilded Age, 1865-1902) với thuế quan cao, kiểm soát lỏng lẻo, tham nhũng công khai, phân biệt chủng tộc và Cơ Đốc giáo thống trị; người lao động bị bóc lột, trong khi giới siêu giàu và chính quyền lại khai thác tài nguyên vô tội vạ. Mô hình này vốn khó lòng thắng cử, nhưng bởi Đảng Dân chủ đã phạm phải sai lầm nghiêm trọng: Ứng viên xa rời dân chúng, lạm phát cao, nội bộ chia rẽ. Đảng Cộng hòa khéo léo khai thác vấn đề di cư cùng chính sách chủng tộc/giới tính của Đảng Dân chủ - dù có cơ sở nhưng thái quá, không được lòng cử tri.

Thực tế, Tổng thống D.Trump chỉ giành chiến thắng sát sao với cách biệt 1,5 điểm phần trăm trong cuộc tổng tuyển cử năm 2024. Khi cử tri dần nhận ra tham vọng kéo nước Mỹ trở

* *Survival: Global Politics and Strategies, June-July 2025, pp. 63-72*

** *Học giả, Giáo sư thỉnh giảng tại Đại học Dartmouth, nghiên cứu viên cao cấp tại Viện Quincy Institute for Responsible Statecraft, giữ các chức vụ cao cấp tại Bộ Ngoại giao và Hội đồng An ninh quốc gia Mỹ*

về quá khứ khắc nghiệt của ông đi ngược với chính nỗi phẫn nộ từng khiến họ quay lưng với chủ nghĩa tân tự do hoặc giới tinh hoa tham lam và bỏ rơi tầng lớp trung lưu, uy tín chính trị của ông sẽ dần suy giảm. Tuy nhiên, trong bối cảnh thời gian có hạn, nhiều quyết sách của Chính quyền Tổng thống D.Trump khó bị đảo ngược và gây ra nhiều hỗn loạn.

Giới sử gia như Timothy Snyder thường so sánh nước Mỹ với Cộng hòa Weimar để dự báo quỹ đạo lịch sử, trong khi các nhà khoa học chính trị Mỹ lại tập trung vào mô hình hành vi lặp lại trong bối cảnh Mỹ thông qua quy luật hồi quy trung bình (reversion to the mean) và dự đoán Đảng Cộng hòa có thể tan rã vì chia rẽ MAGA/non MAGA. Bài học thất bại sẽ buộc Đảng Dân chủ phải điều chỉnh, và kết quả bầu cử giữa nhiệm kỳ 18 tháng tới có thể trao cho họ quyền kiểm soát Hạ viện. Vì thế, quyền lực tài khóa của Chính quyền Tổng thống D.Trump sẽ bị thắt chặt, và tòa án liên bang có thể sẽ phải dọn dẹp những hậu quả vi phạm pháp lý của Tổng thống D.Trump.

Tuy nhiên, không phải tất cả chuyên gia đều lạc quan. Khảo sát của Bright Line Watch công bố gần đây cho thấy, niềm tin của giới học giả vào nền dân chủ Mỹ sụt giảm mạnh nhất kể từ năm 2017, đáng báo động là khoảng 7-10% công chúng sẵn sàng dùng bạo lực chính trị trong bối cảnh hiện nay. Đáng chú ý, tỷ lệ ủng hộ trong cử tri của Đảng Dân chủ cao hơn bởi hệ quả tất yếu khi họ là bên thua cuộc và chịu áp lực lớn.

Nhà nước đặc quyền

Nước Mỹ đang trượt dần về mô hình “chế độ độc tài cạnh tranh” kiểu Hungary hiện nay,

tức là vẫn có bầu cử nhưng phe đối lập bị hạn chế hoạt động và ứng viên có thể bị loại trừ. Lãnh đạo độc tài triệt tiêu kiểm soát quyền lực và bồi nhọ đối thủ.

Chính quyền Tổng thống D.Trump đã đe dọa truyền thông (qua Ủy ban Truyền thông liên bang FCC), trừng phạt các trường đại học, cắt đài công, bắt luật sư Đảng Dân chủ làm việc miễn phí cho Đảng Cộng hòa, dùng Bộ Tư pháp điều tra cựu quan chức. Họ bắt giữ thẩm phán, tước bỏ việc bảo vệ an ninh cựu quan chức Đảng Dân chủ, tuyên bố Tổng thống có quyền trục xuất/tù đày đối thủ ra nước ngoài mà không cần xét xử; Nhà Trắng bất chấp phán quyết của tòa án; chống đối đồng nghĩa đối mặt với rủi ro. Mô hình này phản ánh học thuyết “nhà nước song song” của Ernst Fraenkel, trong đó, nhà nước pháp quyền và nhà nước đàn áp song song tồn tại, bảo toàn chế độ bằng các đạo luật trừng phạt tùy tiện đối với những ai “phạm pháp”.

Bên cạnh đó, Tổng thống D.Trump còn sử dụng công cụ “chủ nghĩa khủng bố ngẫu nhiên” (stochastic terrorism) để kích động bạo lực chính trị bằng ngôn từ mơ hồ khiến phần tử cực đoan tự phát hành động. Tổng thống D.Trump thường dùng mật mã ngầm (như kẻ thù nhân dân, phản quốc) hoặc lời lẽ trực tiếp (kêu gọi xử tử tướng Milley). Nhóm ủng hộ coi Tổng thống D.Trump như “đấng cứu thế”, xúc phạm Tổng thống D.Trump là hành động bán bỏ. Bạo lực từ cả hai phía sẽ tạo cơ cho Tổng thống D.Trump siết quyền lực.

Trong bối cảnh đó, một kịch bản tương tự như Cộng hòa Weimar mờ mờ hiện ra như vụ đốt tòa nhà Quốc hội Đức (năm 1933) giúp

Hitler ban “Sắc lệnh hỏa hoạn Reichstag” hủy bỏ tự do dân sự, bắt giam không xét xử. Một sự kiện tương tự tại Mỹ có thể lặp lại thảm kịch này.

Phá vỡ trật tự và sự bất nhất

Dù nước Mỹ năm 2025 khác với nước Đức năm 1933, nhưng Chính quyền Tổng thống D.Trump vẫn có thể lợi dụng bạo lực để siết kiểm soát và nghi ngờ tính hợp lệ trong bầu cử. Nhằm thực thi chính sách nhập cư cứng rắn, Chính quyền Tổng thống D.Trump đã cải tổ thực thi pháp luật, triển khai quân đội trong nước, xây dựng trại tạm giữ do tư nhân quản lý... Viễn cảnh này khiến nhiều người Mỹ cảm thấy bất an, đặc biệt là đối với cộng đồng người Mỹ gốc Do Thái. Chính quyền đã biến họ thành vật hy sinh (chiến thuật của Orbán) nhằm chuyển hướng chỉ trích về đàn áp đại học, đồng thời trục xuất người bất đồng chính kiến.

Trên bình diện quốc tế, chiến lược đối ngoại của Chính quyền Tổng thống D.Trump rất bất nhất: Thuế quan là công cụ chiến lược chính gây ra hậu quả khó đảo ngược. Quan điểm về cuộc xung đột Nga - Ukraina cũng thay đổi liên tục, dao động giữa ủng hộ theo Tổng thống Nga V.Putin cho đến đóng vai trò trung gian hòa giải. Nổi bật nhất là việc cách chức cố vấn an ninh Michael Waltz vì bí mật bàn về việc tấn công Iran với Netanyahu, bắt chấp Tổng thống D.Trump muốn hồi sinh thỏa thuận hạt nhân năm 2015 với Iran, nhưng nghịch lý là Nhà Trắng vẫn hậu thuẫn chiến dịch phong tỏa và phá hủy Gaza của Israel.

Ba yếu tố then chốt định hình chính sách đối ngoại của Chính quyền Tổng thống D.Trump gồm: Sự tự tin trước triển vọng tái đắc cử; được hưởng lợi từ xu hướng cử tri “theo lãnh đạo”¹ - khi họ điều chỉnh quan điểm chính sách sao cho phù hợp với cá tính và lối phát ngôn của Tổng thống D.Trump; tham vọng cá nhân, đặc biệt là các thương vụ kinh doanh sinh lợi khổng lồ trong chuyến công du Trung Đông của ông, biến lợi ích tài chính thành một động lực không thể tách rời của chính sách.

Kết luận

Mặc dù Tổng thống D.Trump kiểm soát chặt chính trị và bộ máy quản trị Mỹ, nhưng lại thiếu nền tảng ủy nhiệm dân chủ. Phong cách phá hủy thể chế thần tốc làm quyền lực của Tổng thống D.Trump có vẻ lớn hơn thực tế, trong khi ý thức hệ mơ hồ, cá nhân hóa và bị hạn chế bởi tuổi tác, suy giảm nhận thức. Tầm nhìn “thiên đường tài phiệt” không bền vững trước ba nghịch lý là: Mâu thuẫn với nỗi bất bình cốt lõi của dân, làm suy yếu vị thế địa chính trị tối thượng của Mỹ và đối mặt với sự kháng cự gia tăng từ các định chế quốc gia. Việc khôi phục niềm tin quốc gia sau hai nhiệm kỳ tổn hại có thể kéo dài nhiều thập kỷ, trong khi chính sách của Tổng thống D.Trump lại tiếp tục đẩy nền dân chủ Mỹ đến gần độc tài và đe dọa sự tồn vong của Mỹ. Theo giới chuyên gia nhận định, hiện nước Mỹ như một thực thể mỏng manh, dễ tan rã ■

MẠNH LINH tóm lược và giới thiệu

¹ Mô hình hành vi bỏ phiếu của cử tri Mỹ được Gabriel S. Lenz nêu ra trong cuốn *Follow the Leader?* (năm 2012).